

De krant mag bij correcties soms informatiever zijn, maar uitweiden hoeft niet

ombudsman Adri Vermaat

Vanuit Europees perspectief was het een uitdagend onderwerp dat Rob Schouten in zijn column in *Trouw* van 11 maart aansneed over Canada: 'Dat land van melk en honing nodigde van de week 305.000 vluchtelingen uit om de overstek te maken, bijna één procent van de bevolking'.

Helaas bleken de lezers, die hierop instemmend reageerden, onjuist geïnformeerd. Canada laat dit jaar 55.800 vluchtelingen toe, op een totaal van 305.000 immigranten. De krant plaatste een correctie van 33 woorden.

Een lezer vindt dit te mager en klaagt over gebrek aan journalistieke integriteit. Als de krant een fout maakt die van invloed is op de inhoud van een artikel, mag zij naar zijn smaak niet volstaan met een kale, verder nietszeggende correctie. De redactie zou in zo'n geval heel transparant tekst en uitleg moeten geven.

Aangezien Rob Schouten uitging van een significant onjuist cijfer, was zijn betoog over de Canadese vluchtelingenopvang nergens op gebaseerd, stelt de lezer. 'Het aantal van 55.800 vluchtelingen is minder dan 20 procent van het aantal dat Schouten noemt', merkt hij op. Hij heeft gelijk. Maar dit betekent niet dat de krant over iedere fout moet uitweiden.

Evenals bij andere media zijn bij *Trouw* correcties impopulair. De krant corrigeert, maar ruimhartig gebeurt dat zelden. Uitzondering was vorige week de speels geformuleerde aanhef in de parlementsrubriek Plein 2. Hierin werd verteld hoe 'dom' het eerder was om in de rubriek VVD-Kamerlid Helma Lodders te verwarren met voormalig waarnemend CDA-voorzitter Tineke Lodders. Dat is genoegdoening!

Verkeerde naamspelling in een artikel wekt ergernis. Zo'n fout is vooral vervelend voor de redactie en de persoon in kwestie. Het zou verbazing wekken als de krant naast een correctie over een naamfout telkens omstandig uitlegt hoe dit heeft kunnen gebeuren. Kort

corrigeren en daarmee basta.

Bij feitelijke onjuistheden die de kern van een artikel raken, ligt dit anders. Die zeldzame gevallen mogen meer uitgediept en uitgelegd. Lappen tekst hoeven hiervoor niet te worden gereserveerd. Met een korte, informatieve tekst wordt de lezer recht gedaan. Voor alle, niet zelden na lezersklachten vastgestelde omissies volstaat *Trouw* echter met zeer beknopte, zakelijke correcties op een doorgaans onopvallende plek.

Het laatste zou geen automatisme hoeven of zelfs mogen zijn. Dat kranten het enigszins belegen en formele begrip 'rectificatie' hebben vervangen door moderne alternatieven als 'correcties' (*Trouw*), 'aanvullingen & verbeteringen' (*de Volkskrant*) en 'correcties en aanvullingen' (*NRC*) geeft aan dat zij niet stilstaan. In dat beeld past aanzienlijk minder dat correcties hun weg vinden naar pagina's waar misschien nog een 'gaatje' is.

Rob Schouten legt uit dat hij voor zijn bewuste column op het verkeerde been was gezet door een teletextbericht dat later ook op de site van de NOS verscheen. In dit bericht stond dat Canada de deur wijder ging openzetten voor immigranten en een recordaantal vluchtelingen wil opnemen. Er zouden dit jaar tussen de 280.000 en 305.000 permanente verblijfsvergunningen kunnen worden gegeven aan nieuwkomers, meldde het bericht, waarin niet werd gerept over 55.800 'echte' vluchtelingen. "Vandaar dat ik er, onnozelen, voetstoots van uitging dat het om vluchtelingen ging", zegt Schouten.

Drie dagen na de correctie plaatste *Trouw* overigens een ingezonden lezersbrief, waarin Canada andermaal werd geprezen voor zijn warme welkom aan '305.000 vluchtelingen'. De bron vormde nu niet de column van Schouten, maar een Verdiepingsverhaal ('Sponsor je eigen vluchteling') van 16 maart over Canada. De journaliste noemde hierin de juiste aantallen vluchtelingen en immigranten. De lezersbrief had hierom niet mogen worden geplaatst.

Bij feitelijke onjuistheden die de kern van een artikel raken, moet de redactie achteraf meer uitleg geven

'Ombudsman' behandelt vragen en opmerkingen over journalistieke kwesties. ombudsman@trouw.nl

Van de tram naar de bok

In de documentaire die Carmen Cobos over Daniele Gatti maakte, laat de zevende chef-dirigent van het Concertgebouworkest zich voor haar lens van zijn kwetsbare kant zien.

INTERVIEW **Peter van der Lint**

Scène uit de film 'Daniele Gatti': de dirigent die als jongetje tramconductor wilde worden.

Door Milaan rijdt een lege tram. Voorin, naast de conducteur, staat een jongetje in korte broek. Het Italiaanse zonlicht valt mooi door de ruiten op het houten interieur. Onder de knarsende en piepende trangeluiden is muziek uit Stravinsky's 'Vuurvogel' gemonteerd. Dat jongetje naast de conducteur moet Daniele Gatti voorstellen, de Milanese dirigent die vanaf komende september de zevende chef-dirigent van het Koninklijk Concertgebouworkest wordt.

Documentairemaakster Carmen Cobos maakte een film over de man. Ze ging op zoek naar het jongetje in hem, en vond het.

In de film 'Daniele Gatti - Overture voor een Dirigent' krijgen we een zachtvaardige, verlegen dirigent te zien, die vertelt over zijn carrière – een woord dat hij haat – en over zijn jeugd als enig kind. Een kind dat acht potjes voetbal per dag speelde met zijn vriendjes, van twee uur 's middags tot acht uur 's avonds. En een kind dat door zijn vader via de grammofoon cultureel gevoed werd met symfonieën van Beethoven – één deeltje per avond.

Het beeld van het jongetje in de tram nestelt zich op het netvlies. Het is niet alleen heel mooi en simpel, maar je begrijpt meteen dat het ergens voor staat.

"Daniele Gatti wilde als kind tramconductor worden", vertelt Cobos. "Ik sloeg meteen aan op dat woord omdat het in het Engels ook dirigent betekent: *conductor*. Dan ga je op zoek naar beelden die je door de documentaire heen kunt snijden, beelden waarop je kunt terugkomen. Dat jongetje in de tram is zo'n beeld. Ik wilde op zoek naar de kleine Daniele, omdat ik ervan overtuigd ben dat je kindertijd belangrijk is voor je verdere leven.

"Die kindertijd van Gatti, daar begon het mee. Gatti was een heel normaal kind in een normaal gezinnetje, wonend in een gewone buitenwijk van Milaan. Met Adele, de vrouw die op hem paste als zijn ouders aan het werk waren, maakte hij ritjes met de tram. Later, toen hij naar het conservatorium in het centrum van de stad moest, nam hij die tram weer. Hij moest van het voetballen in die veilige buitenwijk naar een muziekopleiding in het voor

hem onbekende stadscentrum – hij moest een grens over.

"Ik heb uitgebreide gesprekken gevoerd met drie van zijn jeugd vrienden: Diego, Alessandro en Luigi, de jongens met wie hij voetbalde. Gatti had er helemaal geen bezwaar tegen dat ik met hen ging praten. Ik zelf zou toch wel nieuwsgierig zijn wat mijn vrienden over mij te vertellen zouden hebben. Maar Gatti vertrouwde hen volledig. Ik heb die gesprekken allemaal gefilmd, maar ze zijn uiteindelijk niet in de film terechtgekomen. Ze dienden als gesprekstof en als inspiratie voor beelden.

Emotioneel

"Toen de film af was, heeft Gatti hem eerst helemaal alleen gezien. Daarna hebben we er samen naar gekeken en over gepraat. Hij was nogal aangedaan. Hij is en blijft een Italiaan, dus dat emotionele zit erin. Daar komt bij dat zijn moeder twee jaar geleden overleed, en dan roept al dat praten over je jeugd, waarin zij zo'n belangrijke rol speelde, natuurlijk een hoop ontroering op. 'Je hebt de spiegel van mijn ziel gevonden', was zijn reactie toen hij de film had gezien.

"Vooraf had hij helemaal geen wensen kenbaar gemaakt. Er waren geen verboden of zaken waar ik niet over mocht praten. De camera heeft hem overal gevolgd. Ik had eerst het idee om te filmen in de steden waar hij een vaste betrekking heeft gehad: Bologna, Londen, Rome, Zürich en Parijs. Maar daar heb ik van af gezien. Ik vond de zoektocht naar zijn hart

Zodra Daniele Gatti in het Concertgebouw arriveert, heeft hij geen moment voor zichzelf

mooier dan een paar prachtige plaatjes van die steden."

Cobos registreert de verlegen man die koningin Máxima, de beschermvrouwe van het Concertgebouworkest, een handje moet geven en de man die opbloeit zodra hij het podium op stapt om te dirigeren. Daar legt ze in veel close-ups het gezicht vast van een man die overduidelijk volkomen opgaat in de muziek. En ervan geniet. Gatti herbergt volgens de regisseuse dus eigenlijk twee personages in zich. Om dat in beeld te vangen, wilde ze graag bij het ritueel zijn als Gatti van een gewone man in een dirigent, in een maestro verandert. Als hij zijn rokkostuum aantrekt, zijn manchetten recht trekt, zijn das strikt. We zijn getuige van een metamorfose. Wederom een mooie, stille scène.

"Ik hou van zijn passie voor muziek, daar raak ik door geïnspireerd. Gatti heeft een geweldige opleiding gehad, en die heeft hij magnefiek gebruikt om te worden wie hij nu is. Die gedrevenheid bewonder ik. Ikzelf kom uit een a-cultureel Zuid-Spaans dorpje waar de plaatselijke bibliotheek geen enkele titel van Shakespeare in de kast had staan. Daar heb ik ooit nog over geklaagd bij de burgemeester.

"Ik kom in de film zelf in beeld ja, omdat ik de relatie die ik met Gatti opbouwde niet wilde verbergen. In de scène op het balkon van het Concertgebouw, uitkijkend over de stad, vraag ik hem na een repetitie hoe hij vindt dat het is gegaan. Hij rookt een sigaretje, zegt niets. Draait zich om. Het blijft stil. Ik heb de scène niet gemonteerd of gemanipuleerd zodat het ongemakkelijk lijkt; het was precies zoals het in de film terecht is gekomen. Het was een moment van reflectie voor hem. Vergeet niet dat zodra hij in het Concertgebouw arriveert, hij geen moment voor zichzelf heeft, geen moment alleen is. Iedereen wil of moet iets van hem."

Cobos, van huis uit producer, regisseerde in 2014 haar eerste eigen film. 'Imperfect Harmony' ging over de botsing tussen componist Louis Andriessen en dirigent Mariss Jansons, Gatti's voorganger bij het Concertgebouworkest. Haar tweede film, 'Nelsons No. 5', volgde dirigent Andris Nelsons. Fascinatie voor dirigenten is dus een constante in haar films.

Fascinatie voor dirigenten is een constante in Cobos' films. Hoe leid je een orkest op een goede manier?

"Ik hou ontzettend veel en al heel lang van muziek, maar ik kon al die tijd het beroep van dirigent maar niet begrijpen. Hoe leid je een orkest, een groep van honderdtwintig professionals, op een goede manier? Daar moet je een beetje een dictator voor zijn, net als bij het maken van een film trouwens."

Intuïtief

Cobos zegt dat ze intuïtief werkt, dat er geen vooropgezet plan is, omdat ze nooit van tevoren kan weten wat er gaat gebeuren. Ze geeft toe dat ze voor de ongemakkelijke ontmoetingen tussen Andriessen en Jansons in 'Imperfect Harmony' geluk heeft gehad.

"Maar je moet je geluk ook weten te vinden. Dat het zo onstuimig waaide op de dag dat Andriessen over het Museumplein richting Concertgebouw liep, was een mooi beeld. Hij nam de storm als het ware mee naar binnen. Ik had voor die film, net als voor deze over Gatti trouwens, volledige vrijheid van het Concertgebouworkest. Zij zien het pas als de film klaar is. Bij 'Imperfect Harmony' waren ze bij het orkest niet zo blij met het eindresultaat, maar we hadden eerlijk vastgelegd wat er was gebeurd, dus konden en wilden ze geen bezwaar maken."

'Daniele Gatti - Overture voor een Dirigent' is te zien in verschillende filmhuizen. In september is de film bij Avrotros op televisie te zien. Voor een complete lijst met steden en aanvangstijden zie: www.concertgebouworkest.nl/nl/Actueel